

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1946 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 173, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Johnsson* i Stockholm yrkat, att riksdagen ville besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om en allsidig utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete eller inrättande av annat kyrkligt ämbete för kvinnor.

Till stöd för sitt yrkande har motionären anfört bland annat följande.

Genom de ändringar i behörighetslagen, som under förra årets riksdag antogs, återstår nu endast ett offentligt ämbete, till vilket tillträde är genom lag förhindrat för kvinnor, nämligen prästämbetet.

Tusenårig tradition och en mängd andra hänsyn av olika tyngd göra frågan om upphävande av den gamla ordningen ytterst komplicerad. Många anse en sådan lösning otänkbar, andra att tiden icke är mogen för dess genomförande. Åter andra rekommendera tillskapandet av ett särskilt kyrkligt ämbete för kvinnor för att dymedelst tillvarataga dessas vilja och duglighet till kyrklig själavårdstjänst.

Under alla förhållanden är frågan mogen för en allvarlig prövning. En mycket utbredd och medveten kvinnoopinion kräver detta, icke bara för likställighetens skull utan med motivering att kvinnorna skulle tillföra den kyrkliga förkunnelsen och själavården förnyande och bestående värden. Kyrkan själv bör vara angelägen att icke stå emot denna sak, om tidsläget verkligen kräver den och om den skulle kunna väntas bli till båtnad för det religiösa livet och därmed pånyttföda de påtagligt sinande moraliska flödena i vårt folk.

Då kyrkomötet på Kungl. Maj:ts kallelse sammanträder till hösten, vore det för dess eventuella behandling av frågan av värde, om riksdagen på något sätt givit sin inställning till känna.

Gällande bestämmelser om kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag finnas dels i § 28 regeringsformen, dels ock i en med stöd av denna paragraf utfärdad lag.

I § 28 regeringsformen stadgas, att Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödda svenska *män* till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap att Konungen fullmakter därå utfärdar. Till ifrågavarande befattningar må även *kvinnor* kunna utnännas och befordras med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts. Detta gäller dock icke om prästerliga tjänster; till sådana

må kvinnor ej utnämnas med mindre annorledes blivit bestämt i den ordning § 87 mom. 2 regeringsformen stadgar, d. v. s. genom särskild lag, stiftad såsom kyrkolag av Konung och riksdag samfällt och med samtycke av kyrkomötet.

Vid 1945 års riksdag antogs såsom vilande ett förslag till ändring i § 28 regeringsformen, enligt vilket åtskillnaden mellan män och kvinnor i avseende å tillträde till ämbeten och tjänster kommer att helt bortfalla, dock att angående kvinnas behörighet att innehava prästerlig tjänst fortfarande skall gälla vad därom särskilt stadgas. Samtidigt antogs med stöd av regeringsformen § 28 en ny lag om kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Enligt denna lag, som gäller till dess grundlagsändringen träder i kraft, skall kvinna äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till statstjänst eller annat allmänt uppdrag; dock att angående kvinnas behörighet att innehava prästerlig eller annan kyrklig tjänst skall gälla vad därom särskilt stadgas.

Någon särskild lagstiftning reglerande kvinnas behörighet att innehava prästerlig eller annan kyrklig tjänst finnes icke. Den ännu gällande kyrkolagen av år 1686 utgår från den förutsättningen att endast män kunna innehava prästerliga tjänster. I fråga om övriga kyrkliga befattningar utfärdades redan år 1861 en kungl. kungörelse angående rätt att antaga kvinna till förestående av organistbefattning, där denna ej är med klockarsyssla förenad. Klockaretjänsterna äro alltjämt förbehållna män. Kungl. Maj:t torde emellertid så gott som undantagslöst bevilja kvinnor dispens att söka dylik tjänst.

Frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst har vid olika tillfällen varit föremål för utredning och debatt. Sålunda behandlades frågan vid en biskopskonferens år 1919, varvid fattades en resolution av följande lydelse: »Då förslag om kvinnors anställande såsom präster framkommit och då enligt biskopsmötets mening är uppenbart att vissa prästerliga verksamhetsformer icke kunna ått kvinnor överlämnas, men att å andra sidan skäl finnas för kvinnors arbete med bestämda uppgifter i kyrkans tjänst, så finner biskopsmötet lämpligt att tillsätta en nämnd för frågans utredande.»

Den tillsatta nämnden framlade den begärda utredningen vid ny biskopskonferens år 1920. Frågan gjordes därvid till föremål för ett ingående uttalande. Särskilt betonades diakonissans betydelsefulla gärning.

År 1919 tillkallade chefen för justitiedepartementet fyra personer att såsom sakkunniga biträda inom departementet med utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst. I ett år 1920 avgivet betänkande behandlade de kommitterade bland annat frågan om kvinnors tillträde till prästerliga tjänster

ur allmänna synpunkter. I en särskild sammanfattning uttalades den uppfattningen, att genom bestämmelser av kyrkolags natur borde stadgas dels att kvinna skulle kunna prästvigas och dels att kvinna skulle äga behörighet att innehava prästerlig tjänst, dock med den inskränkning, att kvinnlig präst icke skulle kunna anställas eller förordnas mot vederbörande församlings vilja. Detta uttalande avsåg icke att från kommitterades sida utgöra en slutlig eller uttömmande behandling av ämnet. I vissa med anledning av kommitterades betänkande avgivna yttranden berördes emellertid frågan i hela dess vidd. Teologiska fakulteten i Lund uttalade sålunda enhälligt sin livliga övertygelse om värdet av ökat kvinnligt arbete i kyrkans tjänst samt sin uppfattning, att från evangeliskt-kristlig ståndpunkt intet principiellt hinder föreläge för kvinnans tillträde till prästämbetet. Då emellertid kommitterade icke tillräckligt beaktat de stora svårigheter av praktisk art, som uppstode, när det gällde kvinnlig prästs anställning, avstyrkte fakulteten förslaget i dess föreliggande avfattning samt påpekade behovet av en utredning, vida mer ingående på konkreta förhållanden än den av kommitterade förebragta.

Sedan kommitterade upptagit frågan om kvinnas behörighet att innehava prästerlig och annan kyrklig tjänst till mera ingående behandling. Avgavs år 1923 betänkande och förslag i ämnet. I sin allmänna motivering anförde kommitterade bland annat följande.

När kommitterade nu hava att slutligt angiva sin ställning till frågan om kvinnors tillträde till prästerliga tjänster, må först framhållas, att enligt kommitterades mening den avgörande synpunkten här ännu mindre än beträffande statstjänster i allmänhet bör vara tillgodoseendet av ett abstrakt likställighetssträvande. Framför allt bör hänsyn tagas till de samhälleliga intressen, som beröras av denna fråga. Avgörande måste vara, huruvida förutsättningar finnas för att kvinnan i kyrkans tjänst skall kunna fylla de krav, som äro förenade med det prästerliga kallet. Och bedömandet härav blir otvivelaktigt i väsentliga avseenden ett annat än då frågan gäller de flesta andra verksamhetsområden på grund av den särställning, de prästerliga tjänsterna i många hänseenden intaga. Med hänsyn till den personliga hågen och kallelsen, vilkas särskilda betydelse för ett rätt fyllande av prästens uppgift icke torde bestridas, kunna väl män och kvinnor helt jämställas. Ej heller i fråga om de personliga förutsättningarna för handhavandet av flertalet prästerliga ämbetsuppgifter torde finnas tillräcklig anledning att göra en åtskillnad mellan män och kvinnor. I den mån de fysiska krafterna därvid äro av direkt betydelse gäller härutinnan detsamma som i fråga om många andra slag av offentlig verksamhet. Betänkligheter i nämnda hänseende torde också väsentligen undanröjas genom de inskränkningar i kvinnas rätt att innehava prästerlig tjänst, vilka kommitterade i det följande komma att föreslå. Av större vikt äro emellertid de hänsyn, som måste tagas till den allmänna och folkliga uppfattningen av prästens ställning. — — —

Då kyrkan såsom religionsvårdande institution icke i första hand framträder såsom ett ämbetsverk, kan man där icke, såsom t. ex. inom post eller telegraf, helt enkelt dekretera om kvinnas rätt till anställning och befordran.

Friheten i personligt hänseende är på det kyrkliga området genomförd i en helt annan utsträckning än på andra områden av samhällslivet. Ingen tvingas att gå i kyrkan, men därav följer, att det personliga momentet inom kyrkan spelar en mycket stor roll och därmed också det personliga förtroendeförhållandet.

Det lär näppeligen från något håll förnekas, att ett framgångsrikt utövande av prästens ämbetsgärning i hög grad betingas av hans ställning till den menighet, inom vilken han har att verka. Det är härvid icke fråga endast om det rent personliga förhållandet eller de individuella förutsättningarna att vinna aktning och förtroende inom församlingen. Måhända ännu mer inverkar uppfattningen av prästens ämbete och hans uppgift att vara den främste vårdaren av de religiösa intressena inom den honom givna verksamhetskretsen. Sedan urgammal tid torde inom vida lager av befolkningen, i synnerhet å landsbygden, denna uppfattning vara i viss mån präglad av föreställningar, som hava sin rot i den religiösa känslan. För en sådan föreställning ligger det nära att även åt det av kyrkans ordning, vilket blott är form och yttre skick, giva helgden av religiösa institutioner, bundna av bibliska föreskrifter eller vördnadsvärda kyrkliga traditioner. Härav förklaras, att tanken på ett prästerskap, som i sig innesluter även kvinnor, på många håll röner ett bestämt motstånd, vilket lägger huvudvikten vid en sådan reforms förmenta oförenlighet med den kristna kyrkans lära och grundsatser. Hur en dylik opinion än må bedömas, torde det icke kunna betvivlas, att alltför ovarsamma försök till dess brytande kunna vara ägnade att framkalla rörelse och söndring av den art, att för det kyrkliga livet icke någon vinning utan tvärtom skada bleve reformens verkan. Många tecken tyda dock på att i detta avseende en friare uppfattning börjat tränga igenom. I den mån en dylik åskådning vinner en allmännare utbredning inom de kyrkliga menigheterna undanröjes det förnämsta hindret för att medgiva kvinna behörighet till utövandet av prästämbetet.

En annan orsak till att uppfattningen på sina håll endast med en viss svårighet kan göra sig förtrogen med tanken på kvinnliga präster, torde kunna sökas däri, att under gångna tider prästen, i synnerhet å landsbygden, ofta uppbar en väsentlig del av kommunens administrativa och representativa uppgifter samt framstod såsom en bygdens förtroendeman ej blott i andliga utan ock i världsliga ting. Under den tid och de förhållanden, som härmed åsyftas, var det uteslutet att en kvinna skulle kunna intaga en dylik ställning; kvinnornas deltagande i vården av offentliga angelägenheter tillhör ett senare tidsskede. Förhållandena hava härutinnan i mångt och mycket förändrats, men inom landsbefolkningen torde hos många leva kvar en uppfattning om prästens uppgift och ställning i allmänhet, vilken bidrager till att ställa dem främmande för tanken att prästen skulle kunna vara en kvinna.

Sannolikt måste man utgå från den uppfattning, att opinionen inom flertalet svenska församlingar ännu ställer sig avvisande mot kvinnliga präster. I den mån motståndet är grundat på en strävan att värna om vissa mera instinktivt fattade värden, kan det — — — icke mötas enbart med rationella argument. Och då det här gäller ett område, det religiösa, där just känslolivet intager en central plats, är det mer än eljest angeläget att visa hänsyn mot en opinion, som väsentligen grundas på känsla och instinkt.

Det spörsmålet uppställer sig då, om det måhända vore riktigast att avföra frågan om kvinnliga präster från dagordningen till en tid, då försam-

lingarna själva begärde kvinnliga präster. Häremot kan dock anföras, att man icke väntade med att införa diakonistjänsten, till dess församlingarna begärde en diakonissa. Diakonissan fick tillfälle att i de församlingar, där motstånd icke mötte, visa vad genom henne kunde uträttas. Motståndet mot det nya ämbetet försvann i samma mån diakonissorna utövade sin verksamhet. På analogt sätt förhåller det sig utan tvivel med frågan om kvinnliga präster. Församlingarnas ställning till denna fråga kan endast i ringa mån påverkas genom principskäl och än mindre genom maktspråk, utan blott därigenom, att kvinnan får tillfälle att visa vad hon duger till såsom präst. Att utstaka de gränser, inom vilka detta bör medgivas, är utan tvivel en ömtålig och svårlöst uppgift. En nödig varsamhet torde kräva, icke att man helt avstår från att för kvinnor öppna tillfälle att utöva prästerlig verksamhet, men väl att man vid reformens genomförande, åtminstone till en början, inskränker denna verksamhet till sådana områden, där otvivelaktigt förutsättningar finnas för att den skall kunna vara till verkligt gagn. — — —

Prästämberet är brännpunkten i det kyrkliga arbetet. Det ger rikast tillfällena till religiös påverkan av andra. Från kyrkans synpunkt måste det således vara önskvärt, att de personer, vilka äga håg och fallenhet, med ett ord de inre och yttre betingelserna, för det arbete i kyrkans tjänst, vilket för henne är det centrala, ägna sig åt det prästerliga kallet. Inom kyrkan har städse funnits varmt intresse för att varje ung man, som har håg och fallenhet för prästerlig verksamhet, skall kunna nå det mål, vartill hans inre kallelse och hans begåvning draga honom. Bestämmande har därvid varit övertygelsen, att den, som har den inre kallelsen och den däremot svarande yttre fallenheten, också har en gärning att utföra såsom präst. I och för sig bör tydligen detta gälla ej mindre om kvinna än om man. Något skäl av *principiell* natur, varför icke den kvinna, som har håg och fallenhet för den prästerliga gärningen, skulle kunna intaga den plats, där hon har de rikaste möjligheterna att arbeta i kyrkans religiösa uppgift, torde icke kunna förebringas. Från kyrkans egen synpunkt måste det te sig som en misshushållning, om hon icke skulle utnyttja den dynamiska kraft, som ligger i ett med fallenhet förenat starkt kallelsemedvetande.

Vad kvinnans fallenhet för den religiösa uppgiften i prästgärningen angår, är hennes begåvning visserligen icke i allmänhet likartad med mannens. Men detta förhållande torde icke i och för sig kunna brukas såsom argument mot att bereda kvinnor tillträde till prästämbetet. Betraktas det moderliga draget såsom något specifikt kvinnligt, torde kvinnan just i denna sin egenskap äga en förutsättning att göra sin säregna insats i det arbete, kyrkan utför genom sina präster, ty modersvård och själavård ha i alla tider hört nära samman.

Tydligt kan man icke med visshet förutsäga, hur kvinnans framträdande såsom präst kan utfalla. Presumtionen, med hänsyn till vad kvinnan, särskilt under det sista århundradet, uträttat på det kyrkliga arbetsfältet, talar dock avgjort till kvinnans förmån. Den erfarenhet, som, om ock sparsamt, föreligger från andra länder om kvinnors verksamhet såsom präster, är också av sådan art, att den stöder förhoppningarna om ett för kyrkan värdefullt resultat av den ifrågasatta reformen — — —.

Såsom en ytterligare synpunkt må slutligen framhållas, hur det för den enskilda kvinnan — säkerligen i högre grad än då det gäller andra värv — kan kännas synnerligen hårt, om hon hindras att ställa sina krafter i kyrkans tjänst på det sätt, som bäst motsvarar hennes egenart. På många håll,

där motståndet mot kvinnliga präster bottnar förnämligast i hänsyn till en vördnadsvärd kyrklig tradition, torde också ansvars känslan inför en människa, som drives av en med fallenhet förenad inre kallelse, komma att väga tungt gent emot obenägenheten att på detta område beträda vägar, vilka ännu framstå som nya och obekanta.

Om det alltså måste anses föreliggande principiella skäl för att den prästerliga banan öppnas för kvinnor, göra sig dessa skäl med särskild styrka gällande i vad angår vissa prästerliga befattningar, där det enligt kommitterades mening är sannolikt och lämpligt, att kvinnor till en början finna ett levnadskall.

Det är uppenbart, att nutidens komplicerade förhållanden kommit att medföra en differentiering av det prästerliga arbetet. Inom storstadsförsamlingar eller industriella församlingar torde man kunna tänka sig, att en kvinnlig präst med hänsyn till en del av församlingens kvinnliga element skall kunna nå längre än en manlig präst. En kvinnlig präst torde i den enskilda själavården ha större möjligheter att i själavårdande syfte komma personligen nära t. ex. vid en stor fabrik arbetande kvinnor. Den själavårdande hjälpen kommer nämligen ofta att möjliggöras genom att man bringar hjälp i råd och dåd i rent personliga, kanske yttre omständigheter, och att rätta dylik hjälp i förevarande fall ligger onekligen en kvinna närmare än en man. Den erfarenhet, man haft av kvinnans arbete i kristendomsundervisningens tjänst, ger vidare vid handen, att en kvinnlig präst i många fall skulle nå goda resultat vid konfirmationsundervisningen, där en manlig präst, just därför att han är man, icke kan finna de rent personliga anknytningar, vilka ofta bilda en förutsättning för en konfirmandberedelse, som vill nå sitt djupaste syfte. Man kan slutligen tänka på själavårdande uppgifter av mera speciell natur, såsom vid kvinnliga korrektionsanstalter, vid vissa sjukhus, där en kvinnlig präst just såsom sådan kan ha större förutsättningar än en manlig präst. Erhåller kvinna rätt att prästvigas, torde det kunna antagas, att hon kommer att användas just för uppgifter av nu antydd art. Då speciella platser för kvinnliga präster icke lära ifrågakomma, måste emellertid genom generell lagstiftning plats inom den nuvarande kyrkoorganisationen beredas de kvinnliga prästerna.

Den insats en kvinna i sist berörda fall skulle kunna göra är beroende av att hon är präst. Det torde icke med framgång kunna göras gällande, att hon skulle kunna göra samma insats, därest hon utan att vara präst blott vore biträdande hjälp till präst. Därmed är icke sagt, att icke dylika biträdande krafter vore av stort värde. Det kan visserligen icke tillkomma kommitterade att till behandling upptaga det vittomfattande spørsmålet, huruvida eller på vad sätt förändringar inom den nuvarande kyrkliga organisationen böra komma till stånd. Den föreliggande utredningen lär icke kunna sträckas längre än till att avse frågan, huruvida inom den nuvarande organisationens ram kvinnor kunna lämnas tillträde till kyrkliga tjänster. På vissa håll, där intresset för att kvinnor må erhålla tillträde till prästämbetet är stort, synes framträda en benägenhet att avvisa varje sammanhang mellan denna fråga och tanken på nya kyrkliga tjänster, i första hand avsedda för kvinnor. Utan tvivel har man i ett dylikt sammanställande av frågorna velat se en fara för att kvinnornas tillträde till prästämbetet därigenom skulle försvåras och kvinnorna bliva hänvisade till att i kyrkans tjänst intaga en underordnad eller tillbakasatt ställning. Kommitterade kunna dock ej biträda en sådan uppfattning. Är det nämligen för kyrkan till gagn att kunna på olika sätt

taga kvinnliga krafter i anspråk och är det för kvinnor med olika håg och fallenhet ett behov att tjäna kyrkan, lära alla utvägar böra hållas öppna för att kvinnans kyrkliga arbete skall på det bästa och mest fruktbara sätt kunna tillgodogöras. Detta mål torde, om hänsyn toges till de faktiska förhållandena och alla föreliggande praktiska svårigheter, icke uppnås enbart genom ett medgivande för kvinna att utöva prästämbetet, lika visst som det icke vinnes, därest man på grund av inrättandet av något företrädesvis för kvinnor avsett församlingsämbete anser sig böra uppgiva tanken på kvinnas tillträde till prästämbetet.

Vid kommitterades betänkande fanns fogat förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas tillträde till prästerlig och annan kyrklig tjänst. Förslaget innehöll en allmän regel om behörighet för kvinna att erhålla prästvigning samt att bekläda prästerlig tjänst. Dock skulle kvinna ej få förordnas till prästerlig tjänstgöring eller utnämnas till prästerlig tjänst i annan församling än sådan, i vilken funnes minst två prästerliga tjänster och av dessa tjänster minst en hade manlig innehavare. Kvinna skulle ej heller få innehava prästerlig tjänst, med vilken vore förenad skyldighet att tjänstgöra vid armén eller marinen, eller prästerlig tjänst vid fångvårdsanstalt, allmän uppfostringsanstalt, allmän alkoholistanstalt eller annan dylik inrättning, såvida anstalten vore avsedd huvudsakligen för män eller manliga minderåriga. Innan förordnande till prästerlig tjänstgöring i församling meddelades kvinna, skulle domkapitlet inhämta yttrande av vederbörande kyrkoråd. I fråga om behörighet att innehava kyrklig tjänst, vilken icke vore att hänföra till prästerlig tjänst, skulle kvinna vara likställd med man. Därjämte föreslog kommitterade vissa ändringar i då gällande lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Kommitterades förslag i förevarande del avstyrktes i allmänhet av de kyrkliga myndigheterna och föranledde ingen lagstiftning i frågan.

År 1938 blev frågan om kvinnas tillträde till prästerlig tjänst åter föremål för debatt. Orsaken till att frågan då aktualiserades var närmast att man i Norge tagit upp problemet till behandling. I Norge hade sedan 1936 en kommitté varit sysselsatt med utredning av frågan om en särskild kvinnlig tjänst i norska kyrkan. År 1938, då förslag till lag angående kvinnors anställning i statstjänst framlades i Norge, framfördes särskilt från kvinnohåll det kravet, att kvinnor även skulle få tillträde till prästämbetet. Genom lag den 24 juni 1938 tillerkändes också i princip kvinna samma behörighet som man att erhålla anställning i norsk statstjänst. Beträffande de kyrkliga tjänsterna stadgades dock att kvinna icke borde utnämnas till präst, om församlingen av principiella skäl motsatte sig det.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 maj 1938 hemställde sex kvinnoorganisationer, att frågan om kvinnors tillträde till prästämbetet måtte upptagas till utredning. I skrivelsen betonades särskilt att kyrkan icke borde fylla sitt

behov av kvinnlig arbetskraft genom att skapa ett särskilt kyrkligt ämbete för kvinnor utan rätt till sakramentsförvaltning. Kvinnor borde beredas tillträde till samtliga slag av prästerliga tjänster.

Vid 1938 års kyrkomöte väcktes av herr Björkquist en motion vari hemställdes om utredning rörande de frågor, som sammanhängde med inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom svenska kyrkan.

Första tillfälliga utskottet, som tillstyrkte motionärens förslag, anförde i sitt betänkande nr 9 bland annat följande.

Beträffande arten av den föreslagna tjänsten har motionären antytt tre möjligheter: 1) kvinnans tillträde till prästämbetet i huvudsaklig överensstämmelse med det av ovannämnda sakkunniga år 1923 framlagda lagförslaget; 2) det kvinnliga diakonatets utveckling till att omfatta jämväl församlings- och anstaltstjänst med väsentligen själavårdande och evangelisatoriska uppgifter; samt 3) en helt ny, icke prästerlig kvinnlig tjänst för förkunnelse, undervisning och själavård.

Enligt utskottets uppfattning kunna inga avgörande principskäl anföras varför icke kvinnan skulle lämnas tillträde till prästämbetet för att här utföra den gärning i kyrkans tjänst, vartill hennes särskilda gåvor hänvisa henne. Men då meningarna i denna fråga äro synnerligen delade i vår kyrka och då kvinnans tillträde till prästämbetet på många håll skulle möta allvarliga betänkligheter, anser utskottet, att den sak det här gäller — den kvinnliga tjänsten — icke skulle gagnas, om man nu ginge fram på denna linje. I likhet med motionären är utskottet av den mening, att vi i vår kyrka vore föga betjänta av en prästtjänst, som påtvingades församlingarna mot deras eller många församlingsmedlemmars vilja.

Icke heller synes en utbyggnad av det kvinnliga diakonatet vara att förorda. Det framgår av det anförda, att det här är fråga om en tjänst med uppgifter av väsentligen annan art än diakonissans. Det skulle förändra hela diakonisttjänstens karaktär och spränga ramen för detta viktiga och särskilda kall, om man sökte fylla det förefintliga behovet av nya kvinnliga arbetare inom kyrkan genom specialutbildade diakonissor. Redan den omständigheten, att den tjänst, det här är fråga om, otvivelaktigt kräver en utbildning, jämställd med prästens, gör denna väg oframkomlig. En lösning av problemet genom utbyggnad av det kvinnliga diakonatet anser därför utskottet utesluten, såframt det syfte skall nås, som i motionen avses och i vilket utskottet instämmer.

I likhet med motionären stannar därför utskottet inför det tredje av de uppställda alternativen och förordar en utredning, som tager sikte på inrättandet av en särskild kvinnlig tjänst i kyrkan. Då det här är fråga om något nytt och oprövat, bör enligt utskottets mening en kommande utredning från början begränsas till att i första rummet taga sikte på sådana uppgifter i kyrkan, som *närmast* kunna komma i fråga för en kvinnlig kyrklig tjänst. Utskottet tänker härvid icke blott på behovet av kvinnliga resesekreterare inom stift, kvinnliga själasörjare vid sjukhus, fängelser och uppfostningsanstalter m. m. utan även och framför allt på behovet av dylik kvinnlig hjälp i församlingstjänst, med uppgift att biträda vid ordets förkunnelse, i konfirmationsundervisningen, i själavården, i barn- och ungdomsverksamheten, i bildningsarbetet samt i socialt arbete och arbete för mission.

Efter en långvarig debatt beslöt kyrkomötet — i enlighet med ett av biskop Rodhe framställt yrkande — att i underdånig skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande behovet, respektive inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom svenska kyrkan, med hänsyn tagen jämväl till det arbete, som diakonissan för närvarande utförde inom vår kyrka, samt för kyrkomötet framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

I det av kvinnoarbetskommittén år 1938 avgivna betänkandet angående gift kvinnas förvärvsarbete m. m. behandlades även frågan om kvinnas behörighet till prästerliga tjänster. Kommittén hänvisade till 1923 års betänkande och ansåg det överflödigt att frågan skulle behöva ytterligare utredas i hela dess vidd. Däremot fann kommittén det angeläget att en prövning av opinionsläget komme till stånd, då förhållandena i detta hänseende i betydande utsträckning torde ha förändrat sig sedan 1923 års betänkande avgavs. Kommittén anförde vidare bland annat följande.

Motiveringen för kraven på prästämbetenas öppnande för kvinnor kan icke såsom vad gäller andra tjänster främst härledas ur ett allmänt resonemang om likställighet vid konkurrens om tjänster. Andra hänsyn måste väga tyngre. Sålunda är för detta arbete kallelseynpunkten särskilt betydelsefull. Önskan att ägna sig åt ett arbete i kyrkans tjänst måste sannolikt mer än för annat arbete betraktas såsom grundad i ett personligt kallelsemedvetande. De kvinnor, som söka tillträde till dessa tjänster, grunda heller icke denna sin avsikt på några abstrakta likställighetskrav utan på önskan att få möjligheter att förverkliga en kallelse och att få utöva en gärning, i vilken de mena sig bäst kunna tjäna sin tro och för vilken de utbildat sig.

Vid varje analys av olika ämbetsaspiranters behörighet måste emellertid jämsides med de arbetssökande människornas synpunkter även anläggas synpunkterna om vad själva arbetet har att vinna eller att förlora på att en förändring tillåtes i fråga om dess rekrytering. I detta hänseende bliva avvägandena betydligt mer komplicerade.

Skälen mot kvinnors lämplighet för prästgärningen ha i den svenska statskyrkan i allmänhet sällan givits teoretisk grundval eller rent religiös begrundning, utan de hava så gott som regelbundet bestått i hänvisningar till opinionen. Då andra kyr. or icke lika mycket som vår statskyrka avstängt kvinnor från delaktighet i själasörjande och förkunnande gärning, har emellertid från auktoritativt håll denna inställning sällan framburits såsom slutgiltig och absolut, utan man har mera ställt i förgrunden, att tiden och församlingsmentaliteten icke vere mogen för att mottaga kvinnliga präster.

Endast enstaka röster inom den kyrkliga världen hava höjts för åsikten, att mera sakligt eller religiöst bärande grunder skulle motivera kvinnornas fortsatta avstående från kyrklig ämbetsutövning. Sålunda har understundom den uppfattningen gjort sig gällande, att kvinnor icke skulle kunna anförtros förvaltandet av sakramenten och eventuellt icke heller företräddandet av församlingen inför Gud i altartjänsten. Emellertid är motiveringen därmed icke uttryckt utan endast antydd. Den torde böra föras tillbaka på ett känslomotstånd, vilket i sin tur vilar på vissa endast halvmedvetna föreställningar om kvinnors mindre värdighet. I allmänhet har det tvärtom uttryckligen framhävts, att från evangelisk ståndpunkt inga hinder kunna föreligga. — — —

Å andra sidan har man att fråga, vilka särskilda fördelar skulle vinnas med kvinnors tillträde till prästämbetena. Dessa fördelar torde vara att söka i två olika avseenden, nämligen dels inom det kyrkliga arbetet självt och dels för opinionsbildningen. I det förra hänseendet har man framhåvt, hur kyrkan skulle kunna vinna ökad kontakt med folkgrupper, som på grund av förändrade tidsförhållanden känna ett visst främlingskap inför kyrkans förkunnelse och uppbyggnad. Vidare skulle bland kvinnor vara att söka en ny och lämplig arbetskraft för vissa själavårdande uppgifter, för vilka tidens behov alltmer framträda. I detta samband kan påminnas om, hurusom kvinnor ådagalagt sin lämplighet under den utveckling till personligt vårdande och fostrande arbete, som alltmer blir innebörden i de sociala institutionerna. I fråga om opinionsbildningen skulle en dylik utveckling bidra till en höjd värdering av kvinnan i allmänhet.

Med hänsyn till angivna skäl och till det förändrade tidsläget ansåg kommittén det angeläget, att frågan om kvinnors tillträde till prästerliga tjänster med det snaraste bringades till sin lösning.

De olika framställningarna i ämnet under år 1938 hava icke föranlett någon åtgärd.

Här må även anmärkas att 1936 års kyrkomöte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärd i syfte, att kvinna måtte bli behörig att utan särskilt tillstånd söka och innehava klockarsyssla, som vore förenad med organist- eller kantorsbefattning eller med båda dessa befattningar.

Icke heller denna framställning har föranlett någon åtgärd.

Till utskottet har i anledning av förevarande motion inkommit en skrivelse från Akademiskt bildade kvinnors förening, Kristna kvinnors samarbetskommitté, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Fredrika-Bremerförbundet, Svenska kvinnornas nationalförbund och Yrkeskvinnors samarbetsförbund.

Utskottet. Den ännu gällande 1686 års kyrkolag utgår från den förutsättningen att endast man kan innehava prästerlig tjänst. Beträffande övriga kyrkliga tjänster, såsom organistbefattningar, har däremot principen om likställighet mellan man och kvinna i viss utsträckning genomförts.

Enligt lagen den 15 juni 1945 om kvinnas behörighet att innehava stats-tjänst eller annat allmänt uppdrag skall kvinna äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Angående kvinnas behörighet att innehava prästerlig eller annan kyrklig tjänst skall emellertid gälla vad därom särskilt stadgas.

I motionen yrkas nu under hänvisning till ovannämnda undantagsstadgande i behörighetslagen en allsidig utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete eller inrättande av annat kyrkligt ämbete för kvinnor.

Vad först angår frågan om kvinnas behörighet till prästämbete torde

numera den åsikten vara förhärskande att några religiösa principskäl icke föreligga mot att kvinna erhåller tillträde till dylik befattning. Utskottet, som är av samma uppfattning, anser under sådana förhållanden konsekvensen av 1945 års behörighetslagstiftning fordra att även frågan om kvinnas rätt att innehava prästämbete upptages till prövning och förordar alltså att en utredning härom kommer till stånd.

Utskottet är medvetet om att man på många håll hyser betänkligheter mot tanken på kvinnliga präster. Särskilt har tvekan yppats om lämpligheten av att giva man och kvinna full likställighet i fråga om rätt att innehava tjänst som församlingspräst i de församlingar, där det endast finnes en sådan tjänst. Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen ha dessa och liknande spörsmål ingående behandlats i det år 1923 avgivna betänkandet om kvinnas behörighet att innehava prästerlig och annan kyrklig tjänst. Utskottet förutsätter att vad i detta betänkande anförts kommer att övervägas vid den blivande utredningen.

Vad därefter angår frågan om ett särskilt kyrkligt ämbete, som för kvinnornas vidkommande skulle ersätta prästämbetet, må framhållas att inrättande av ett dylikt ämbete skulle stå i strid med den till grund för behörighetslagen liggande principen om likställighet mellan man och kvinna.

Utskottet anser det angeläget att den av utskottet förordade utredningen kommer att omfatta frågan om kvinnas tillträde till de kyrkliga ämbeten och tjänster som för närvarande äro undantagna från behörighetslagens tillämpningsområde. Utredningen synes därför böra avse frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster överhuvud.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion, II: 173, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må för-
anleda.

Stockholm den 5 mars 1946.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Bergquist*, *Karl Emil Johanson*, *Westman*, *Ahlkvist*, *Löthner*, *Olofsson** och *William Ohlsson*;

från andra kammaren: herrar *Hedlund* i Östersund, *Werner* och *Olsson* i Mel-
lerud, fru *Gustafson*, herrar *Landgren*, *Rylander* och *Sveningsson* samt fröken
Öberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Centraltryckeriet, Esselte ab. Stockholm 1946
641002